जपेन सुरार्चनम् । दानमेव कलौ सुर्त्यं, काशी दानेन चाप्यते । कलिस्तानेव बाधेत कालस्तांश्च जिघांसति । एनांसि तांश्च बाधन्ते ये न काशीं समाश्रिताः । कालिकलकृतं कर्म त्रिकराटकमितीरितम् । एतत्त्रयं न प्रभवेदानन्दवनवासिनाम्"

अथ गङ्गायास्तथात्वमाह तुः काशीखण्डभविष्यपुराणे "कृते सर्वत्र तीर्थानि त्रेतायां पुष्करं परम् । द्वापरे तु कुरुक्षेत्रं कलौ गङ्गैव केवलम् । ध्यानं कृते मोक्षहेतुस्त्रेतायां तच्च वै तपः । द्वापरे तद्द्वयं यज्ञाः कलौ गङ्गैव केवलम्" । विष्णुधर्मोत्तरे "पुष्करं तु कृते सेव्यं त्रेतायां नैमिषं तथा । द्वापरे तु कुरुक्षेत्रं, कलौ गङ्गां समाश्रयेत्" । स्कन्दपुराणे "भक्तिमुक्तिफलप्रेप्सुरल्पोपायेन चेद्वरः । तीर्थान्येवाश्रयेद्विद्वान् कलौ गङ्गां विशेषतः"। नारदीये कलौ तत्परमब्रह्मप्राप्तये सत्वरं नृणाम् । गङ्गाभजनमेवाहुर्महोपायं महर्षयः । लिङ्गे "कृते युगे पुष्कराणि त्रेतायां नैमिषं तथा। द्वापरे तु कुरुक्षेत्रं कलौ गङ्गां समाश्रयेत्" कामिकसंहितायाम् "न भवेद्देवमन्त्राणां संशुद्धिः, शुद्धिवर्जितैः। मन्त्रैर्विना न सिध्यन्ति यज्ञाः, शुद्धिः सुदुर्लभा। काले कलौ विशेषेण शुद्धं वस्तु न दृश्यते। कलौ युगे हि तमसा नष्टधर्मे भयङ्करे। अनेकच्छिन्नसन्तानो धर्मतन्तुर्हि जाह्नवी । विना गङ्गां धर्ममयीं कथं स्याच्च गतिः कलौ । शिरसः कर्त्तनं तस्य प्राणत्यागोपि वा वरः । समर्थस्तु कलौ काले गङ्गां यो नाभिगच्छति" भविष्यपुराणे "कलौ कलुषचित्तानां पापद्रव्यरतात्मनाम् । विधिहीनक्रियाणाञ्च गतिर्गङ्गां विना नहि । अनाश्रित्य तु गङ्गां हि मुक्तिमिच्छति यः कलौ । स्वर्णं दृष्ट्वा मिहोद्युक्तो जात्यन्धसदृशस्तु सः । वृथा कुलं, वृथा विद्या, वृथा यज्ञा, वृथा तपः । वृथा दानानि तस्येह कलौ गङ्गां न याति यः" कूर्मपु० "गङ्गामेव निषेवेत प्रयागे तु विशेषतः । नान्यत् कलियुगोद्भूतं मलं हन्ति सुदुस्तरम्" ।

अथ कलियुगे दानस्य श्रेष्ठत्वम् अतएव मनुः "अन्ये कृतयुगे धर्मास्त्रेतायां द्वापरे परे । अन्ये कलियुगे नृणां युगह्रासानुरूपतः" इति युगभेदेन धर्मभेदमाह स्म । मनुपाराशरौ "तपः परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुच्यते । द्वापरे यज्ञमित्याहुर्दानमेकं कलौ युगे" । महाभारते "तपः परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुच्यते । द्वापरे यज्ञमेवाहुः कलौ दानं दया दमः" बृहस्पतिः "त्रयीधर्मः कृतयुगे, ज्ञानं त्रेतायुगे स्मृतम् । द्वापरे चाध्वरः प्रोक्तः, कलौ दानं दया दमः" । लिङ्गपुराणे "ध्यानं परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुच्यते । प्रवृत्तं द्वापरे युद्धं, दानमेकं कलौ युगे"। अग्निपुराणे "देवतावेश्मसूर्त्यादिनगराणि कलौ युगे । कर्त्तव्यानि महीपालैः स्वर्गलोकमभीप्सुभिः"

इत्येवं कलौ विशेषधर्माः सेव्या इति दर्शितम् ।

सामान्यतः कलौ सेव्यधर्मानाह स्म पराशरः । "अस्मिन्मन्वन्तरे धर्माः कृतत्रेतादिके युगे । सर्व्वे धर्माः कृते जाताः सर्व्वे नष्टाः कलौ युगे । चातुर्वर्ण्यसमाचारं किञ्चित् साधारणं वद । व्यासवाक्यावसाने तु मुनिमुख्यः पराशरः । धर्मस्य निर्णयं प्राह सूक्ष्मं स्थूलञ्च विस्तरात् । शृणु पुत्र ! प्रवक्ष्येऽहं शृण्वन्तु ऋषयस्तथा । कल्पे कल्पे क्षयोत्पत्तौ ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । श्रुतिः स्मृतिः सदाचारा निर्णेतव्याश्च सर्व्वदा । न कश्चिद्वेदकर्त्ता च वेदस्मर्त्ता चतुर्मुखः । तथैव धर्मं स्मरति मनुः कल्पान्तरान्तरे । अन्ये कृतयुगे धर्मास्त्रेतायां द्वापरे परे । अन्ये कलियुगे नृणां युगरूपानुसारतः । तपः परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुच्यते । द्वापरे यज्ञमित्याहुर्दानमेकं कलौ युगे । कृते तु मानवोधर्मस्त्रेतायां गौतमः स्मृतः । द्वापरे शङ्खलिखितः कलौ पाराशरः स्मृतः । त्यजेद्देवं कृतयुगे, त्रेतायां ग्रामसत्सृजेत् । द्वापरे कुलमेकन्तु कर्त्तारञ्च कलौ युगे । कृते सम्भाषणात् पापं, त्रेतायाञ्चैव दर्शनात् । द्वापरे चान्नमादाय, कलौ पतति कर्म्मणा । कृते तु तत्क्षणाच्छापस्त्रेतायां दशभिर्दिनैः। द्वापरे मासमात्रेण, कलौ संवत्सरेण तु । अभिगम्य कृते दानं, त्रेतास्वाहूय दीयते । द्वापरे याचमानाय, सेवया दीयते कलौ। अभिगम्योत्तमं दानमाहूतञ्चैव मध्यमम् । अधमं याच्यमानं स्यात्, सेवादानञ्च निष्फलम् । कृते चास्थिगताः प्राणास्त्रेतायां मांससंस्थिताः । द्वापरे रुधिरं यावत्, कलावन्नादिषु स्थिताः । धर्मोजितोऽधर्मेण, जितः सत्योऽनृतेन च । जिताश्चैवैस्तु राजानः, स्त्रीभिश्च पुरुषा जिताः । सीदन्ति चाग्निहोत्राणि, गुरुपूजा प्रणश्यति । कुमार्य्यश्च प्रसूयन्ते तस्मिन् कलियुगे सदा । युगे युगे च ये धर्मास्तत्र तत्र च ये द्विजाः । तेषां निन्दा न कर्त्तव्या युगरूपा हि ते द्विजाः । युगे युगे च सामर्थ्यं येषुर्मुनिभिर्भाषितम् । पराशरेण